

СОВРЕМЕНОСТ - СКОПЈЕ

СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ

**XXI ВЕК:
БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ
БАЛКАНСКИЯТ ПИСАТЕЛ**

2015

СОВРЕМЕНОСТ – СКОПЈЕ

СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ

XXI ВЕК:

БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ

БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ

Зборник текстова на македонски и бугарски јазик

Назив:

Современост

списание за литература, култура и уметност

Ул. Франклин Рутвелт 8, пош. ф. 221,

1000 Скопје, Република Македонија

За издавачот:

Славо Кованоски

Уредувачки одбор:

Славо Кованоски (Современост), главен уредник и претседател

Стефан Вахов-Минов (Съюз на свободните писатели в Бугарија), одговорен уредник

Елена Пренцова (Современост)

Владимир Пуков (Съюз на свободните писатели в Бугарија)

Здравко Стојковски (Современост), нареден уредник и секретар

Печат:

Академски печат-Скопје

1201-1501-40-1

СОВРЕМЕНОСТ – СКОПЈЕ

СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ

XXI ВЕК:
БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ
БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ

СОВРЕМЕНОСТ – СКОПЈЕ
СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ

Зборник текстови на македонски и бугарски јазик

Издавач:
Современост,
списание за литература, култура и уметност
Ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221,
1000 Скопје, Република Македонија

За издавачот:
Славчо Ковилоски

Уредувачки одбор:
Славчо Ковилоски (Современост), главен уредник и претседател
Стефан Влахов-Мицов (Съюз на свободните писатели в България), одговорен уредник
Елена Пренцова (Современост)
Владимир Луков (Съюз на свободните писатели в България)
Здравко Стојкоски (Современост), извршен уредник и секретар

Печати:
Академски печат-Скопје

ISBN 978-608-4501-40-4

НАЧАЛОТО НА СЪВРЕМЕННОСТТА
ВЪВЕДЕНИЕ

XXI ВЕК: БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ БАЛКАНСКИЯТ ПИСАТЕЛ

2015

СОВРЕМЕНОСТ – СКОПЈЕ

СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ – СОФИЯ

МОНОДРАМСКИ ТРАНСКРИПТ ЗА ХЕРОИТЕ НА „НОЖОТ“

1. Вовед

Насловот *На „Ножот“* не е прво монодрамско остварување на веќе реномираниот македонски автор Славчо Ковилоски. Имено, во 2010 година Ковилоски ја објави монодрамата „Крале Марко (или Синот на Волкашин)“ којашто претставува книжевно-уметничка (драмска) елаборација на историската личност, но и на фолклорниот јунак Крали Марко. Идентична книжевна постапка среќаваме и во монодрамата *На „Ножот“* во која е книжевно обработен еден фрагмент од македонската историја на почетокот од 20 век. Покрај тоа, Ковилоски објави и еден историски роман со наслов „Синот на кралот“ (Современост, Скопје, 2011) со идентична тема како монодрамата за Крали Марко. Тоа значи дека трансформацијата (односно транскрипцијата) на историската нарација во книжевно-уметничко прикажување (мимезис) и (пре)раскажување (дијегезис) е една од доминантите во севкупното творештво на нашиот автор. Тој факт воопшто и не треба да зачудува затоа што Ковилоски, меѓу другото, и по вокација и по професија е историчар. Пишувано е и зборувано е, се разбира, многу за односот (врската, симбиозата) меѓу историјата и книжевноста (факцијата и фикцијата), но во оваа пригода ќе се повикаме повторно на мошне проникливото расудување на Јасмина Мојсиева–Гушева во кое се релативизира строгото разграничување меѓу историјата како наука и книжевноста како уметност:

Историјата се сведува, пред сè, на умешноста со јазикот да се сокрие она со кое човек тешко се помирува, но истовремено и да се открие и истакне она што е погодно во процесот на докажување на спротивното. Со овие свои карактеристики таа е блиска до книжевноста. Историчарот и книжевникот меѓусебно ги разменуваат вистините и лагите, првиот со цел да го оживее она што веќе не постои, а вториот за да го направи поверојатно она што никогаш и не постоело. Сè се сведува на моќта на интерпретацијата и јазичкиот израз, кој е ослободен од вистината како задолжителна содржина. (Мојсиева–Гушева, 2004: 145-146).

Во таа смисла, во своите дела што имаат историска подлога Ковилоски и вдахнува живот и живост на историјата, ја очовечува штурата и сурова фактографија на историската наука со што личностите и настаните за кои

зборува во своите книжевни дела ни стануваат и поблиски, и поразбирливи и посвои (повеќе свои). Оттаму, всушност, и доаѓа тој порив кај книжевните уметници да ја „прераскажат“ историјата на литерарен начин со стилско-артистички суптилизации.

Зошто монодрама за еден ваков историски настан што оставил длабоки траги и во историската наука и во свеста на Македонците? Сметаме дека Ковилоски го применува овој драмски вид затоа што тој е навистина најподатлив за претставување на настаните со „диегетски мимезис“ (или „миметичен диегезис“), односно со „(пре)раскажување за лицата што дејствуваат“. По дефиниција, монодрамата е „вид драма во која текстот му е доделен само на еден лик кој својот текст го говори монолошки... и во која сите ликови се само проекција на разновидните душевни состојби на главниот лик“. (*Rečnik književnih termina*, 1991: 485). Но, тие „разновидни душевни состојби на главниот лик“ во монодрамата на Ковилоски ги претставуваат храбрите дела и кобните настани на месноста „Ножот“ од 1907 година во кои се вклучени педесетина македонски револуционери од тој период во чија чест и е напишана монодрамата *На „Ножот“* од Ковилоски.

2. Историјата за битката на „Ножот“

Познатата битка на месноста „Ножот“ во близина на прилепското село Ракле на планината Бабуна меѓу македонските револуционери и османлиската војска претставува еден од славните подвизи на македонските херои во борбата за слобода и за своја држава. Воениот судир меѓу македонските комити (четници) и турскиот аскер се случил во летото 1907 година кога во Прилепско биле собрани повеќе македонски чети со цел да се консолидираат воените единици на македонската револуционерна борба. Но, појавата на толку голем број борци на овој простор не останал незабележан од османлиските власти во Прилеп, па поради тоа бројна турска војска била упатена кон овој реон. Еден дел од македонските комити, иако биле благовремено известени за доаѓањето на турскиот аскер од битолската област кон Прилеп, решиле да не се повлекуваат, односно да останат и да се борат со османлиската војска:

Во јули 1907 година во Прилепско и Велешко била концентрирана една вооружена група од 200 револуционери. Тука тие се наоѓале со цел да се зацврстат организационите редови. За тоа разбрале турските власти и веднаш испратиле војска за нивно опколување. Увидувајќи го тоа, борците се распоредиле за контраакција, а една група од 54 на број го зафатиле врвот „Ножот“ на планината Бабуна. Судирањето било неизбежно. Притисокот на аскерот станувал сè поголем. И по неможност да се добие помош, тие решиле да се самоубијат со застрелување. По ова дошол аскерот и бил изненаден од виденото. Во нивна чест биле испалени почесни рафали. За овој подвиг пишувал и светскиот печат, а фотографијата на паднатите на „Ножот“ го обиколила светот. (Историја на македонскиот народ, 1969: 287).

Овој херојски подвиг на педесетината македонските комити предизвикал интерес кај голем број истражувачи на историјата на македонскиот народ и на историјатот на прилепската околина. Меѓу нив е и Георги Трајчев кој уште во 1925 година дава детален опис на овие настани од јули 1907 година во својата монографија за градот Прилеп:

Турските власти веднаш наредуваат да се подготват истовремено воени единици од Тиквешко, Воден, Лерин, Велес и Битола и сите да тргнат кон Прилепско, со тоа што ќе го стеснуваат обрачот. За оваа одлука на турските власти во детали беа запознати членовите на прилепскиот околински комитет кои веднаш ги информираа прилепските чети за да преземат соодветни мерки. На четите им се препорачуваше па дури и се инсистираше тие да се повлечат преку Мариовско. Челниците на четите не ги послушаа ваквите совети ниту, пак, ја зедоа предвид препораката од Комитетот. Веројатно тие се потпираа врз своите воени сили – имаа неколку стотици вооружени и добро обучени момчиња. Стеснувајќи го обрачот, Турците веќе се приближуваат до првите четнички позиции и... ја започнуваат битката со дел од четата на Христо Цветков во месноста „Ножот“ кај село Ракле. Битката почнува рано изутрината. Таму има вкупно 45 четници, одбор јунаци, без војводата кој тогаш случајно се наоѓал кај другите војводи, над Попадиската височинка. Овој турски аскер е дел од битолската војска. Тие поминале низ Мариово и се спуштиле низ селата Дрен и Смолани во правец на селото Ракле. Потоа битката се пренесува и на Попадиската височинка, над селото Смиловци и кон село Никодин. На Попадиската височинка се наоѓаат сите војводи. Таму се и прилепските чети на П. Ацев и Мирче Најденов, а накај селото Никодин е четата на Секула. Битката се води истовремено низ целата област, но таа најжестока е на „Ножот“ каде што се опколени и напаѓани од аскерот вкупно 45 четници. И покрај сите напори на другите чети да им помогнат во таа тешка ситуација, тие борејќи се до последните сили херојски загнуваат еден по еден. Италијанскиот жандармериски инструктор Луци ги фотографил загинатите четници и посведочил дека сите тие веќе биле без куршуми и дека повеќето од нив се самоубиле. Откако завршила битката на „Ножот“, потерата се насочува кон Попадиската височинка каде што битката продолжува до вечерта на следниот ден. (Трајчев, 1925: 249-250).

Кон ова, Трајчев додава дека во текот на ноќта четите успеале да се извлечат, оставајќи на бојното поле седум мртви и уште петмина од четата на Секула кај село Никодин и дека во оваа дводневна битка загинале вкупно 57 четници, додека за загубите на страната на турската војска може само да се претпоставува од околностите затоа што Турците неколку денови по битката не дозволувале да се помине на местата каде што се воделе жестоките борби.

Историски податоци за битката на „Ножот“ дава и самиот автор на монодрамата за која зборуваме во овој труд. Имено, во книгата „Македонија: Кратка енциклопедија – револуционери“, под одредницата „АЦЕВ Петар“

Ковилоски наведува дека Пере Ацев „во 1907 година учествувал во епската битка на 'Ножот' со турскиот аскер, заедно со војводите Тане Николов, Михаил Чаков, Христо Цветков, Иван Наумов и Мирче Најденов, од која успеал да се извлече жив и покрај големите загуби на македонските револуционери. (Ковилоски, 2011b: 24). За Михаил Чаков, пак, Ковилоски ја дава информацијата дека „учествувал и во битката на 'Ножот' во јули 1907 година (во која загинале 20 негови четници: '...плачеше за 20 свои четници...'“). (Ковилоски, 2011b: 294).

Покрај сето тоа, може да се сретнат за оваа битка и одредени сосема погрешни податоци. Така, на пример, во книгата „Личности од Македонија“ (со енциклопедиски карактер), зад која стојат имињата на авторите Јован Павловски, Петар Карајанов и Христо Андоновски, се тврди дека „Чаков Михаил им отишол на припомош на заобиколените од сите страни борци на четата на Христо Узунов кај 'Ножот'“. (Павловски, Карајанов, Андоновски, 2002: 351). Бездруго, не станува збор за Христо Узунов. Најверојатно авторите требало да го наведат војводата Христо Цветков (чија чета директно учествува во битката на „Ножот“) затоа што Христо Узунов воопшто не учествувал во битката на „Ножот“. Всушност, Христо Узунов загинал во 1905 година, а битката на „Ножот“, како што кажавме, се случила во 1907 година.

Како и да е, да ги резимираме најсуштинските историски податоци за битката на „Ножот“. На 16 јули 1907 година во месноста „Ножот“ кај прилепското село Ракле педесетина комити (четници) остануваат опколени од турскиот аскер. Овие храбри македонски револуционери се борат со Турците до последните свои сили. На крајот, кога веќе ќе увидат дека нивната ситуација е безизлезна, оние што останале сè уште живи, се самоубиваат за да не паднат во рацете на османлиската војска. Фотографијата од настанот, што го заобиколила светот, сведочи за саможртвата на овие јунаци пред олтарот на македонската борба за слобода.

3. Монодрамскиот аспект на Ковилоски

Монологот во монодрамата *На „Ножот“* му е препуштен на еден од учесниците во битката на „Ножот“ кој овде е деноминиран како „четник“. Преку неговата визура се претставуваат околностите во кои се води битката. Четникот раскажува (диегезис – *in praesentia*) за фрагменти од текот на битката што ја водат македонските револуционери со османлиската војска, односно лицата што дејствуваат (мимезис – *in absentia*).¹ За текот на битката четникот

¹ Доминантно присутното отсуство на мимезисот (подражавање, симулирање, имитирање), односно на претставувањето на настаните преку лица што дејствуваат (Аристотел, 1990: 44/ Поетика, 1449b, 25), од една страна, и доминантното присуство на диегезисот (прераскажување/ раскажување), односно на претставувањето на настаните со раскажување, бездруго ја доближуваат оваа монодрама до наративните (епските) видови книжевни дела, како што е, на пример, расказот.

раскажува во текот на битката, односно во времето додека траат борбите на „Ножот“ меѓу комитите и турскиот аскер. Првата дидаскалија на почетокот од монодрамата сосема јасно и недвосмислено го покажува тоа:

На сцената од левата страна се наоѓа голема карпа покрај која поминува козја патека. Од спротивната страна се простира широка лединка. На неа се расфрлени неколку пушки и делови од облека. Во далечината се слушаат истрели од пушки и по некоја детонација на бомба.

Се појавува четник, стегнат во полна воена опрема, преку градите префрлени два реденика, без капа, со разбушавена коса. Вознемирен е, дише длабоко и се обидува да остане рамнодушен кон пукотниците кои започнуваат да се слушаат од страна. (Ковилоски, 2011а: 5).

Оваа воведна дидаскалија имплицитно ги посочува и местото (локацијата) и времето на одвивање на дејството во монодрамата (во конкретниот случај станува збор за говорно дејство – вербален предикат). Локацијата е на „Ножот“, а времето е 16 јули 1907 година. Тоа значи дека четникот (драмскиот лик што овде се појавува и како субјект на дискурсот) веќе „западнал“ во две драмски стапици – стапица на место и стапица на време. (Стефановски, 2003: 39-50). Имено, четникот веќе се наоѓа на просторот каде што се водат жестоките борби (на „Ножот“), а единствениот премин за повлекување е „затворен“ со одлуката на мнозинството од комитите да не се повлекуваат, односно да се борат. Четникот е во стапицата на „обрачот“ затворен од турскиот аскер и од одлуката за неповлекување. Од друга страна, четникот западнал и во драмската стапица „кој“ (психолошкиот/ менталниот елемент на таа стапица) уште кога одлучил да стане комита и да се бори за слободата на Македонија. Исто така, драмскиот лик се наоѓа и во драмската стапица „што“ (она што ликот го прави и она што му се прави на ликот). Секако, овој драмски лик се наоѓа и во стапицата „како“ (трагичниот крај на битката на „Ножот“ за револуционерите). Истиот драмски лик западнал и во стапицата „зошто“ (Стефановски, 2003: 73-75) оти неговите мотиви се да се бори за слободата на својата татковина, за слободата на својот народ. На ваков начин, авторот на монодрамата создава еден драмски лик (четникот) чие семантичко поле се рефлектира во семантичките полиња на другите драмски ликови (комитите на „Ножот“), односно драмски лик што се мултиплицира во сите други драмски ликови коишто *in absentia* го исполнуваат драмското дејство во монодрамата. Токму затоа и тврдиме дека дејството во оваа драма се претставува преку миметичен дијегезис (или дијегетски мимезис).

Во монологот на четникот можеме да изделиме неколку тематски сфери за кои тој зборува (кажува/ раскажува) пред да замине на средба со смртта: прво, детали од битката на „Ножот“; второ, реминисценции за семејството (родителите, сопругата, децата); трето, реминисценции за сопствената револуционерна дејност во минатото. Со тоа, авторот Ковилоски успеал да долови една широка слика за карактерот на комитите (атрибутите од нивните

семантички полиња) што се борат на „Ножот“, зашто рековме веќе – ликот на четникот се мултиплицира во сите драмски ликови во отсуство што ги претставуваат борците на „Ножот“.

Монологот на четникот содржи бројни фрагменти за околностите во кои се води битката на „Ножот“, како и детали за борците што учествуваат во борбите. На таков начин се добива една јасна слика за она што се случува на „Ножот“:

Ми дадоа три бомби. Сум имал долги раце, сум можел подалеку да фрлам. Ќе фрлам, оти да не фрлам. Ко ќе ги цитнам прудолу, в поле ќе ги закачам.

„Чувајте ги патроните“, вресна некој. А бе што туку се дереш, сакав да му речам, ама нема фајде од тоа. Распрснати сме на сите страни, растрчани. Потоа наеднаш ќе залегнеме. Па пак ќе станеме и трчае. Се испотив, жива вода се направив. Оној будалиот подрипнува како коњче... Потоа гледам двајца лежат. Отрчав кај нив и ги потклоцнувам.

„Ајдете бре, шутраци, не лежете како да сте ручале пред малку. Не е време за дремење, за битка е времето“. А тие не мрднуваат. Мајката, си велем, овие се несалам. Или сонцето ги има удрено или... Легнувам до нив и го вртam едниот. Во стомакот дупка. Тоа е Најдо Арсов од Папрадиште. Го познавам човекот. Го вртam другиот, а нему не му се познава лицето. Целото крвјосано. Го закачил прво еден куршум во устата – гледам сите заби му се искршени, а паѓајќи го закачил и вториот меѓу очите. Лицето му е обезличено и не можам да го познаам кој е. Се спасил барем, си велем, умрел набрзина. (Ковилоски, 2011a: 11-12).

Во идентичен стил се претставуваат и многу други детали од жестоката битка во која ќе загинат сите комити на „Ножот“. А тука е и визијата на четникот за она што ќе се случи по завршувањето на борбата со што тој се поставува во позиција на омнисцентен (сезнаечки) наратор:

Кога аскерот ќе им се приближи на педесетина метри, тие брзо ќе си ги стават револверите под брадите или на слепоочниците и уште побрзо ќе ги повлечат чкрапалата. Без да се мислат. Без да се премислуваат. Без да жалат за младоста. Без да тагуваат, бидејќи решени се да загинат како херои. А хероите умираат без жалби. Без лелек. Едноставно, потегнуваат по чкрапалото и за нив во тој миг завршува сè.

Што ќе се случи потоа?

Ќе ви кажам и за потоа.

Тогаш, оние на кои не им останало куршум, ќе земат бомба и ќе легнат врз неа. Парчиња месо ќе летнат во воздухот, а цревата ќе им се растурат насекаде.

Кога аскерот на чело со Енвер беј ќе пристигне на падината, сè ќе биде тивко. Ќе има само мртви тела, со убави лица на кои сè уште ќе може да им се прочита младоста на нивните образи.

Ќе пристигне и италијанскиот офицер Луци кој ќе ги фотографира мртвите. Некои облечени, некои голи, расоблечени од аскерот кој ќе им ги украде алиштата и чизмите. И опинците. Енвер беј ќе биде вџашен. Ќе нареди: „Никој не смее да ги допира и осквернува хероите... Гледате ли како комитите ја презираат смртта!... Се бијат и умираат како херои“. Ќе нареди да се истрелаат три почесни плотуни во воздух во чест на храбрите борци, а војниците ќе се чудат на јунаштвото на луѓето кои сами ќе си ги одземат животите: „Аллах! Аллах!“.

Ете, тоа ќе се случи. (Ковилоски, 2011а: 24-25).

Преку менталниот сетинг на јунакот во монодрамата, односно низ неговите реминисценции, се нудат секвенци од неговата револуционерна дејност во минатото, како што е, на пример, средбата со Пере Ацев, ликвидирањето на каите во Беловодица и Долнени и слично. Сепак, од драматуршки аспект најинтересни и најфункционални се деловите од говорот на четникот што се однесуваат на реминисценциите за семејството, за своите најблиски. Со тие сегменти од монодрамата Ковилоски успева да ја нагласи хуманистичката димензија во драмскиот дискурс – нешто што е маргинално и, секако, „бледо“ во историската нарација, односно во историската наука. Штуриот и суров историски вокабулар со чија помош се опишуваат настаните на „Ножот“ од 14 јули 1907 година, во монодрамата е супституиран со еден длабоко емотивен книжевно-уметнички израз:

Мене ми е мака само што двата сина не можат да си го видат татка си ваков, со пушка в рака, решен да се бори со непријателот. Или, подобро е што не можат да ме видат, срцево ќе ми пукнеше ако беа и тие со мене фатени во стапицава што ни ја подготви Енвер беј. Мали се уште. Ама јунаци!

Пред две недели го галам малото и тоа ме прашува:

„Ами, тате, што е ова?“.

„Пушка“, му велеам.

„Ами, тате, зошто ти е пушка?“, ме прашува тоа и ме гледа во очи. Трепка и го голта секој мој збор.

„Со нив синче“, му велеам, „пукам по арамиите и по аскерот“.

„Тате, а нели дедо ќе се врати од печалба?“, ме прашува пак.

Мене ми се стега нешто во грлото, една солза ме пецнува во оково лево, ама ги стиснувам забите и не покажувам дека ме боли неговото прашање. Што да му одговорам на синчево мое мало кое ништо не разбира од животот? Вчера процутело цвеќенцево, а денес треба слана да го изгори.

„Да, синче“, му велеам, „дедо е на печалба, а кога ќе се врати од Влашко, тогаш ќе те носи на панаѓур, в град, на Велигден ново палто ќе ти купи“. Не му кажувам дека Суљо арамијата му ја одраби главата, а цревата му ги истури по нивите топлички“. (Ковилоски, 2011а: 9-10).

Си мислам и на двете мои малечки синчиња. Мака ми е што ако паднам, нема татка да го видат за да ги научи како се пука со револвер. И нив комити да

ги направам, на свадбите да им заиграам, на внуциња да се израдувам, на крштивките да им запеам.

И за жена ми ми е мака. Ќе остане црна вдовица... И за мајка ми е мака. Ќе жали по мене, пустата, до векот. (Ковилоски, 2011а: 13).

Сосема очигледна е разликата во изразот меѓу историската нарација и книжевната нарација. Меѓутоа, таа разлика се согледува и во оние делови од монолотот на јунакот со кои се даваат описи на битката. Ваквите стилски специфики на историскиот и книжевно-уметничкиот дискурс ќе ги илустрираме во следната табела со фрагменти од историскиот опис на битката и фрагменти од монодрамата на Ковилоски.

СТИЛСКИ РАЗЛИКИ МЕЃУ ИСТОРИСКАТА И КНИЖЕВНАТА НАРАЦИЈА	
ИСТОРИСКА НАРАЦИЈА	КНИЖЕВНО-УМЕТНИЧКА НАРАЦИЈА
Во јули 1907 година во Прилепско и Велешко била концентрирана една вооружена група од 200 револуционери. Тука тие се наоѓале со цел да се зацврстат организационите редови. За тоа разбрале турските власти и веднаш испратиле војска за нивно опколување. Увидувајќи го тоа, борците се распоредиле за контраакција, а една група од 54 на број го зафатиле врвот „Ножот“ на планината Бабуна. Судирањето било неизбежно. (Историја на македонскиот народ, 1969: 287).	Лето е, паленото. Топло. Јули месец е. Се собраа четите на војводите Мирчо Најденов, Иван Наумов Алабакот, Михаил Чаков, Христо Цветков, Петре Ацев, Тане Николов и останатите. Вкупно 200 души мажи на Никодинската планина. Еве, ондека е селото Ракле, близу до нас. Ех, каква планина распакала над нас. Под шумите, ливадите, каква глетка. Го дишев воздухот и порано. Бев пред два месеца тука, последно. Пролетта писната, та заблејале овците. (Ковилоски, 2011а: 7).
Битката (на „Ножот“ – н.з.) почнува рано изутрината. Таму има вкупно 45 четници, одбор јунаци, без војводата кој тогаш случајно се наоѓал кај другите војводи, над Попадиската височинка. Овој турски аскер е дел од битолската војска. Тие поминале низ Мариово и се спуштиле низ селата Дрен и Смолани во правец на селото Ракле. Потоа битката се пренесува и на Попадиската	Мачно е да гледаш како другарите паѓаат мртви еден по еден. Знаам, тие не ја жалат својата смрт. Ама, жално е што нема да дочекаат старост, барем чеда да им се изродат. Ене ги тројцана подолу, ни мов немаат на лицето. Од цицка станале, што се вели, и еве ги комити. Се вртам влево: гледам како животот му излегува низ уста на Атанас Попов од Шестово. Уште влево: Најдо од Папрадишта не ја

<p>височинка, над селото Смиловци и кон село Никодин. На Попадиската височинка се наоѓаат сите војводи. Таму се и прилепските чети на П. Ацев и Мирче Најденов, а накај селото Никодин е четата на Секула. Битката се води истовремено низ целата област, но таа најжестока е на „Ножот“ каде што се опколени и напаѓани од аскерот вкупно 45 четници. И покрај сите напори на другите чети да им помогнат во таа тешка ситуација, тие борејќи се до последните сили херојски загинаваат еден по еден. Италијанскиот жандармериски инструктор Луци ги фотографирал загинатите четници и посведочил дека сите тие веќе биле без куршуми и дека повеќето од нив се самоубиле. (Трайчев, 1925: 249).</p>	<p>дочека ни дваесетката. Влево пак: Милан Петров од Топлица го губи здивот, а до него се свлекува и прилепчанецот Димко Јованов. Вдесно: не го гледам кој е, но можам убаво да видам дека првиот куршум го погодува во левата рака кај подлактицата. Четникот најпрво офнува и како да сака да продолжи да се туфка, но веднаш потоа го вади револверот со десната рака и се обидува да нишани кон аскерот кој забрзано му се приближува. Потоа, еден куршум само го лизнува на левиот образ, а овој веќе не му придава значење ни на тој куршум, ниту пак на оној по него кој му се забива во стапалото. Од опинокот прснува крв... (Ковилоски, 2011a: 15-16).</p>
---	--

Ете ја, всушност, основната причина поради која книжевните уметници се одлучуваат да прераскажат некој историски настан на свој начин, со еден специфичен естетски израз во кој особено е нагласена хуманата, човечната димензија на значајните настани од минатото. Таа причина и тие својства на изразот, секако, се својствени и за монодрамата на Славчо Ковилоски со наслов *На „Ножот“* во која преку јазикот на книжевната уметност се оживуваат херојските, но и трагични настани од 14 јули 1907 година на месноста „Ножот“.

4. Заклучок

Монодрамата *На „Ножот“* од Славчо Ковилоски е историско драмско дело во кое како тема се јавува еден херојски подвиг на македонските револуционери што се случил во јули 1907 година во близина на прилепското село Ракле. Транскрипцијата на конкретни историски настани во литературно-уметнички израз е една од општите појави во книжевноста. Меѓутоа, секое историско книжевно дело актуелизира специфичен настан од историјата на еден народ. Така е тоа и со оваа монодрама на Ковилоски во која се актуелизира епопејата на „Ножот“ како пример за храброст и саможртва на една група Македонци за слободата на татковината и на својот народ. Со оваа монодрама авторот опоменува да не се забораваат делата од минатото затоа што тие се и треба да бидат вplotени и во нашата сегашнина.

Со ова монодрамско остварување Ковилоски по втор пат – по монодрамата „Крале Марко (или Синот на Волкашин)“ – покажа дека краткиот монолошко-драмски вид е погоден за уметничка преработка (или доработка) и претставување на значајни настани и личности од нашето минато, но со оваа монодрама авторот истовремено и ја збогатува современата македонска драмска литература со значајно и вредно книжевно дело.

Библиографија

1. Аристотел (1990). *За поетиката*. Превод од старогрчки Михаил Д. Петрушевски. Скопје: Култура.
2. *Историја на македонскиот народ* (1969). Книга втора: *Од почетокот на XIX век до крајот на Првата светска војна*. Институт за национална историја – Скопје. Скопје: НИП „Нова Македонија“.
3. Ковилоски Славчо (2011a). *На „Ножот“*. Скопје: Современост.
4. Ковилоски Славчо (2011b). *Македонија: Кратка енциклопедија – револуционери*. Прилеп: Градска библиотека „Борка Талески“.
5. Мојсиева–Гушева Јасмина (2004). *Изгубениот хуманизам*. Скопје: Магор.
6. Павловски Јован, Карајанов Петар, Андоновски Христо (2002). *Личности од Македонија*. Скопје: Ми-Ан.
7. *Rečnik književnih termina* (1991). Institut za književnost i umetnost u Beogradu. Banja Luka: Romanov.
8. Стефановски Горан (2003). *Мала книга на стапици*. Скопје: Табернакул.
9. Трайчев Георги (1925). *Градъ Прилепъ (историко-географски и стопански прегледъ)*. Софија.

СОДРЖИНА:
СЪДЪРЖАНИЕ:

Славчо Ковилоски (Современост)
МИСЛИ ЗА ИДНИНАТА НА БАЛКАНСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Стефан Влахов-Мицов (Съюз на свободните писатели в България)
МОЖЕМ ЛИ ДА БЪДЕМ СВОБОДНИ?

Ивица Максимоски (Современост)
БАЛКАНСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ПРЕД НОВИ РЕАЛНОСТИ

Владимир Луков (Съюз на свободните писатели в България)
ПОЕТИТЕ И ПИСАТЕЛИТЕ КАТО ЙЕРИХОНСКИ ТРЪБАЧИ

Васил Дрвошанов (Современост)
ЈАЗИЧНАТА ОСНОВА НА КНИЖЕВНОТО ДЕЛО

Йордан Василев (Съюз на свободните писатели в България)
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА КЪМ ПИСАТЕЛИТЕ ОТ 21-ВИ ВЕК

Васил Тоциновски (Современост)
ЗБОРОТ, ВРЕМЕТО И ПРОСТОРОТ

Станислав Марашки (Съюз на свободните писатели в България)
ОТВЪД СЕЛСКИЯ ПЛЕТ НА НАЦИОНАЛИЗМА

Ранко Младеноски (Современост)
МОНОДРАМСКИ ТРАНСКРИПТ ЗА ХЕРОИТЕ НА „НОЖОТ“

Светослав Славов (Съюз на свободните писатели в България)
ЗА РОЛЯТА НА ПИСАТЕЛЯ В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

Здравко Стојкоски (Современост)
ЕДНО СЕКАВАЊЕ ЗА УЧЕСТВОТО НА БУГАРСКИОТ ПИСАТЕЛ ДИМИТАР
ТАЛЕВ ВО ОПШТЕСТВЕНО - ПОЛИТИЧКИОТ ЖИВОТ НА НЕГОВИОТ РОДЕН
ГРАД, ПРИЛЕП

Ирина Александрова (Съюз на свободните писатели в България)
С ПРЪСТ ВЪРХУ ПУЛСА НА ОБЩЕСТВОТО

Елена Пренцова (Современост)
БАЛКАНСКИТЕ ПИСАТЕЛИ ПРЕД НОВИ ПРЕДИЗВИЦИ

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821(497)-05(082)

БАЛКАНСКИОТ писател = Балканският писател : ХХІ век /
[уредувачки одбор Славчо Ковилоски ... и др.]. - Скопје :
Современост, 2015. - 79 стр. ; 28 см

Трудови на мак. и буг. јазик

ISBN 978-608-4501-40-4

1. Насп. ств. насл.

а) Балкански писатели - Зборници

COBISS.MK-ID 97805578

СОВРЕМЕННОСТ - СКОПЈЕ
СЪЮЗ НА СВОБОДНИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ - СОФИЯ

XXI ВЕК:
БАЛКАНСКИОТ ПИСАТЕЛ
БАЛКАНСКИЯТ ПИСАТЕЛ

ISBN 978-608-4501-40-4